

NATURVÄRDESDINVENTERING SVANESUND ORUST KOMMUN

2018-06-26

Naturcentrum rapport - projekt nr 1585

Uppdragsgivare

Åsa Edwardsson
Orust kommun/ÅF Konsult

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3
444 30 Stenungsund
Tel. 010-220 12 00
ncab@naturcentrum.se

Fältinventering och rapport

Niklas Franc, Naturcentrum AB

Foto

Niklas Franc © Naturcentrum AB.

Ortofoto

© Lantmäteriet

Innehåll

INNEHÅLL	3
UPPDRAG	4
.....	4
Insamling och sammanställning av uppgifter	4
Fältinventering i området	4
TIDIGARE KÄNDA UPPGIFTER OM BIOLOGISK MÅNGFALD I OMRÅDET	4
Lagligt skydd och inventeringar	4
NATURVÄRDESINVENTERING	5
Allmän beskrivning av området	5
RESULTAT	5
Naturvärdesområden	7
Insekter	10
Kompensationsförslag för viveln <i>Ceutorhynchus posthumus</i>	11
REFERENSER	12

Uppdrag

På uppdrag av Orust kommun och ÅF Konsult har Naturcentrum genomfört en NVI - naturvärdesinventering - mellan centrum och Västra Ängahagen i Svanesund (figur 1). Inventeringen är en del av detaljplanering av området inför exploatering.

Inventeringen har utförts enligt *Svensk Standard SS 199000:2014* med följande specifikationer.

Naturvärdesinventering på fältnivå med detaljeringsgrad medel. Undersökning av vattenmiljöer omfattar enbart sådant som kan uppfattas från stranden.

Under arbetets gång gjordes också ett tillägg av en insektsinventering med fokus på arten *Ceutorhynchus posthumus* NT.

Metodik

Insamling och sammanställning av uppgifter

Relevant information om biologiska bevarandevärden och naturvårdsintressen insamlades huvudsakligen från kartverktygen "Skyddad natur" (Naturvårdsverket), "Jordbruksblock 2018" från Jordbruksverket och WebbGIS (Länsstyrelsen i Västra Götalands län), men även från andra myndigheters hemsidor (Skogsstyrelsen, Artportalen) och i känd litteratur.

Fältinventering i området

Området inventerades 2018-05-25, 2018-05-29 2018-06-25. Vid besöken var det klart och fint väder med solsken hela dagarna.

Insektsinventering

En fördjupad studie av arter knutna till odlingslandskap gjordes i området. Djur eftersöktes med lövsug och slaghåv den 29/5 och 25/5. Dessutom eftersöktes viveln *Ceutorhynchus posthumus*, och dess värdväxt sandkrassing, i landskapet runt om Svanesund. Eftersöket gjordes i ett område med en ungefärlig radie på 8 km runt Svanesund.

Tidigare kända uppgifter om biologisk mångfald i området

Lagligt skydd och inventeringar

Området ingår ej i något av Länsstyrelsen eller annan myndighet utpekade områden. Inga fridlysta eller rödlistade arter finns noterade från området. I Trädportalen finns inga kända värdeträd från området.

Naturvärdesinventering

Allmän beskrivning av området

Inventeringsområdet berör tidigare åkermark, en igenväxande träningsbana för travhästar, hållmark, tomtmark, parkmiljöer och lövträdsmiljöer av igenväxande äldre ängs-/betesmark. Alla tidigare öppna marker utom parkmiljöerna växer idag igen. Tidigare åkermarker är fortfarande relativt öppna men har ej brukats som åker- eller betesmark under lång tid och är idag inte klassade som åker-/betesmark (blockkartan 2018 - Jordbruksverket). Hållmarkerna ligger som öar i den tidigare åkermarken. Lövträdsmiljöerna består dels av äldre grövre träd (ek), en del hamlade eller stubbskottshuggna askar och stora miljöer ungskog och slånbuskage. I redan bebyggd miljö i södra delen av inventeringsområdet finns mindre lövmiljöer dels i gräsmark som klipps och dels som dungar. I ett par av dessa står grövre spärrgreniga ekar. De har generellt en brösthöjdsdiameter mellan 70-90 cm, men ett träd når upp till hela 120 cm (markerat med en asterisk i kartan nedan).

Resultat

De dominerande ytorna i området har låga naturvärden. Det gäller den tidigare åkermarken, områden som växer igen med lövsly, tomtmarken, park- och upplagsmiljöer.

Vissa värden finns i hållmarksmiljöerna (1A-1E, figur 1). Högst är värdena på de hållmarker som saknar luddlösta, som är en kvävegynnad art som konkurrerar ut andra arter. Värdefulla är de hållmarker som är bevuxna med sandkrassing och styvmorsviol. Dessa är klassade som påtagliga naturvärden (klass 3) och utmärkta på kartan nedan. Dessa fem hållmarker har dessa förutsättningar och i allihopa noterades viveln *Ceutorhynchus posthumus* NT på sandkrassing. I område 1B noterades dessutom den på mandelblom levande viveln *Bagous diglyptus* NT och violbärfis (ovanlig i Västsverige).

En av lövträdsmiljöerna uppvisar spår av att vara något äldre (område 2). Innanför busk-/slyridån som omger området i södra delen finns flera äldre och spärrgreniga ekar, fågelbär, rönn och enstaka ask VU. Området fortsätter sedan norrut som en kantskog runt det centrala berget med ytterligare en spärrgrenig ek och dessutom en asklund i öster. Dessa askar* står i eller intill en stenmur och uppvisar spår efter hamling och stubbskottsbruk. De finns tillsammans med en spärrgrenig, grövre ek och är utmärkta på kartan ovan. Ytterligare ett par askar finns i närheten av den gamla ladan och även dessa uppvisar spår av hamling.

Buskridån och andra buskhien i inventeringsområdet domineras av slån.

I områdets östra del rinner en bäck (område 3) som slingrar sig nedåt från Västra Änghagenområdet. Rinnande vatten har alltid ett värde för flora och fauna och bidrar till den biologiska mångfalden.

*Ask är idag rödlistad som sårbar (VU). Det beror på askskottsjukans framfört i landet och större träd som inte angripits har ett speciellt bevarandevärde då de kan vara genetiskt resistent mot sjukdomen.

Figur 1. Naturvärden i inventeringsområdet.

I området finns också en del stenmurar och stenmursrester. Dessa murar är värdefulla kulturspår och kan dessutom vara värdefulla för både lägre fauna, lavar och mossor. Ormar, ödlor, möss, sorkar

tillsammans med insekter och spindlar har här plats för skydd och övervintring och lavar och mossor hittar öppna och solbelysta livsmiljöer som ibland saknas i övriga landskapet.

Totalt klassades tre miljöer som naturvärdesklass 3. Det var de fem hållmarker {IA-IE), ett lövskogsobjekt {2) och bäckmiljön {3). Dessa miljöer beskrivs nedan.

Figur 2. Ask nära ladan med spår av hamling och en stenmursrest i förgrunden.

Naturvärdesområden

1. Hållmarker

Naturvärdesklass: påtagligt naturvärde - naturvärdesklass 3

Dominerande naturtyp: berg och sten

Biotoper: hållmark

Natura 2000 naturtyp: -

Beskrivning: Lav och mossrika hållmarker i äldre åkerlandskap. I övergångszonerna mellan håll och gräsmark växer rikligt med styvmorsviol, sandkrassing, svartkämpar och bergsyra. Hållarna är öppna och utan igenväxning. Sandkrassing är en i Västsverige ovanlig art och på den noterades den till krassingens knutna rödlistade viveln *Ceutorhynchus posthumus* {NT). Detta är andra fyndet i Västsverige av denna vivel. På styvmorsviol noterades violbärfis som också är ovanlig i Västsverige och även den något vanligare viveln *Bagous diglyptus* {NT).

Biotopkvaliteer: öppen hållmark med viss blomrikedom.

Naturvärdesarter: sandkrassing, viveln *Ceutorhynchus posthumus*, violbärfis, *Bagous diglyptus*.

Gränsöverskridande objekt: nej

Lagligt skydd: gräsmarken runt hållarna är ej klassad som åkermark vilket innebär att varken hållarna eller i gränzonerna avgränsande stenmurar, är att beakta som skyddade enligt förordningen (1998:1252) om områdesskydd i miljöbalken.

Figur 3. Öar av hållmark i äldre åkermark. I hållarnas kanter växer rikligt med styvmorsviol, sandkrassing och bergsyra. Vissa hållar har fått gödsel på sig och domineras då av luddlosta och är ej samma värden.

2. Lövskog

Naturvärdesklass: påtagligt naturvärde - naturvärdesklass 3

Dominerande naturtyp: skog och träd

Biotoper: lövskog

Natura 2000 naturtyp: 9110 näringsfattig ekskog

Beskrivning: lövskog rik på ek, fågelbär, ask (VU), björk och rönn. Ett skogsparti som omger ett mindre berg. Runt hela berget finns ekar varav flera är spärrgreniga och enstaka något grövre träd. I östra delen finns en mindre asklund med askar som både är hamlade, är stubbskottshuggna, något grovt träd och några hålträd. Runt skogen finns en bård av främst slån bärsbuskar.

Biotopkvaliteer: spärrgreniga ekar, död ved, hålträd

Naturvärdesarter: ask

Gränsöverskridande objekt: nej

Lagligt skydd: nej

Figur 3. Spärrgrenig ek i ädellövskogsobjekt.

3. Bäck

Naturvärdesklass: påtagligt naturvärde - naturvärdesklass 3

Dominerande naturtyp: Vattendrag

Biotoper: bäck

Natura 2000 naturtyp: mindre vattendrag 3260

Beskrivning: meandrande vattendrag med orörd hållbotten och i små partier grusbotten. Näckmossa noterades och bäcken omges av en trädbård av främst klibbal.

Biotopkvaliteer: meandrande bäck, orörd botten

Naturvärdesarter: näckmossa

Gränsöverskridande objekt: ja

Lagligt skydd:nej

Figur 4. Slingrande bäck i frodig lövmiljö.

Insekter

I området noterades på sandkrassing den ovanliga skalbaggen *Ceutorhynchus posthumus*. Arten är en vivel och är monofag på just sandkrassing. Sandkrassing är relativt ovanlig i västra Sverige och detta får man förmoda gällande för viveln också. Detta var andra fyndet av skalbaggen i Västsverige.

För att utreda artens spridning i det närliggande landskapet gjordes en mindre studie där fem liknande hållmarksmiljöer besöktes (inom 8 km radie). Tyvärr saknades sandkrassing på alla lokaler utom vid Kolhättan där också skalbaggen hittades. Längre norr ut, upp i området runt Brofjorden, finns rikligt med fynd av sandkrassing och likaså ned mot Kungälv. Där finns dock inga kända fynd av viveln, men den har förmodligen inte eftersökts i dessa områden. Att det finns så få fynd av viveln beror säkerligen på dess måttliga storlek (>2 mm) och att den är aktiv på växten bara under en kort tid i maj/juni. Under resten av året är den mycket svår att hitta då den lever vid basen på plantorna eller till och med i jorden vid rötterna.

Figur 5. Den två mm långa viveln *Ceutorhynchus posthumus*. Foto Lech Borowiec.

Utöver ovannämnda vivel noterades också violbärfis på styvmorsviolerna i samma livsmiljö. Det finns mycket få fynd av violbärfis i Bohuslän, liksom i hela Västsverige. Ytterligare en rödlistad art noterades och det var mandelblomsviveln *Bagous diglyptus* NT. Denna art som utvecklas i och på mandelblom är vanlig i området mellan fastlandet och Orust och finns praktiskt taget på alla lokaler där det finns mandelblom. Inåt landet har den dock blivit ovanlig då torrängsmiljöer med mandelblom stadigt minskar. I övrigt var faunan individrik, men inga andra naturvårdsintressanta insekter noterades.

Kompensationsförslag för viveln *Ceutorhynchus posthumus*

Fyndet av denna vivel är det första i Bohuslän och hela Västsverige. Området är dock inte unikt i sin karaktär och sandkrassingens spridning är utmed kusten från Göteborg och upp till Munkedal (Blomgren *et al*, 2011). Viveln finns med stor sannolikhet på fler platser än vid Kolhättan och i Svanesund.

Ett första steg i en kompensationsåtgärd vore att inventera miljöer på främst Orust och Tjörn och kanske även i Uddevallaområdet där sandkrassingens spridning är vanlig. Om viveln visar sig vara välspredd kommer en exploatering påverka artens population i liten utsträckning.

Är arten ovanlig kan man försöka flytta den från Svanesund till någon lokal med sandkrassing som växer i en liknande miljö. Genomförandemässigt skulle det innebära att man gör en insamling av så stor del av populationen i exploateringsområdet som möjligt. Detta görs under artens aktiva period när den är framme som imago (maj-juni). Lämpligen görs detta med modifierad lövsug som fungerar som en dammsugare. En analys görs av mängden insamlade djur och av lämpliga lokaler med sandkrassing på Orust. Beroende på mängden insamlade djur kan den möjligen placeras ut i flera objekt.

Referenser

- ArtDatabanken. Utdrag av rödlistade och skyddsklassade arter från observationsdatabasen och Artportalen. 2018-04-17.
- ArtDatabanken. 2015. *Rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken, Uppsala.
- Blomgren, E. Falk, E. & Herloff, B. (red.) 2011. Bohusläns Flora.
- Hallingbäck, T. (red.) 2013. *Naturvårdsarter*. ArtDatabanken Rapport nr 14. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Kartverktyget WebbGIS.
- Naturvårdsverket. Kartverktyget "Skyddad natur".
- Naturvårdsverket. 2014. *Åkerholme*. www.naturvardsverket.se
- Nitare, J. 2000. *Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog - flora över kryptogamer*. Skogsstyrelsen.
- Noren, M., Nitare, J., Larsson, A., Hultgren, B. & Bergengren, I. 2002. *Handbok för inventering av nyckelbiotoper*. Skogsstyrelsen, Jönköping.
- Trädportalen. www.tradportalen.se. Uttag 2017-10-04.